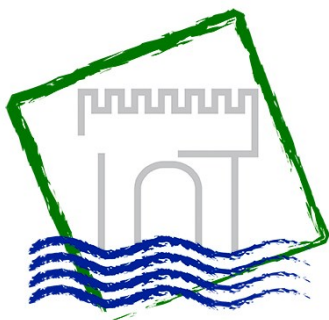
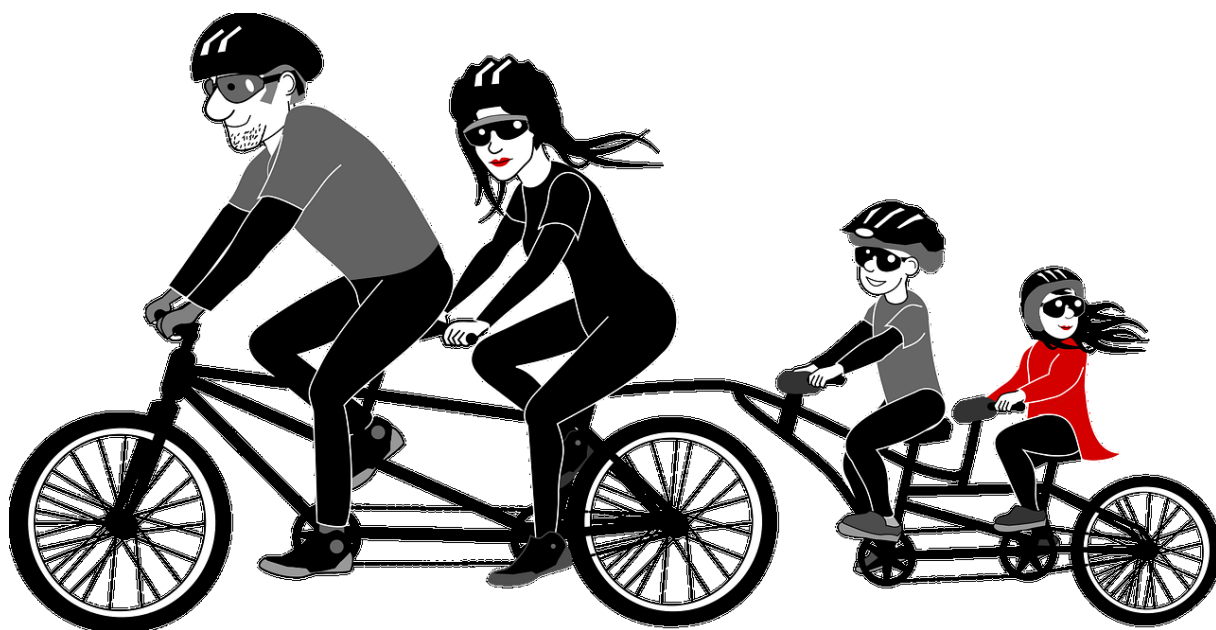

Ústecký kraj

KONCEPCE RODINNÉ POLITIKY ÚSTECKÉHO KRAJE 2019–2021

Kolektiv autorů:

Mgr. Petr Antoni

Bc. Markéta Čechová

Mgr. Lenka Černá

Mgr. Petra Fünfkirchlerová

Bc. Jiřina Gasserová

Ing. Martina Hrabáčová

Mgr. Miroslava Hrdličková

Yveta Janíková

Mgr. Michaela Kosíková

Mgr. Jitka Laštovková, Ph.D.

Mgr. Soňa Mudrochová

Bc. Miroslava Ondová

Mgr. Radka Rybáková

Mgr. Vlasta Sekerová

Mgr. Martina Smejkalová

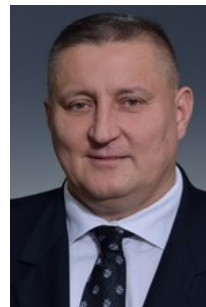
Mgr. Alena Tonová

Mgr. Martina Vojtíšková

Bc. Martina Volfová

Dokument byl schválen Zastupitelstvem Ústeckého kraje dne 10. 12. 2018
usnesením č. XX/XXZ/2018

Úvodní slovo

*PhDr. Martin Klika, MBA, DBA
1. náměstek hejtmana*

Podpora rodiny jako fungujícího celku ve všech aktivitách, které jsou pro rodinu přirozené a zejména pro zajištění zdravého vývoje dětí nezbytné, je pro Ústecký kraj jednou z priorit. Ústecký kraj se při podporování rodinných aktivit řídí Konceptí rodinné politiky Ústeckého kraje, v níž je zpracováno dlouhodobé a systémové řešení rodinné politiky v několika oblastech, mezi něž patří například vzdělávání, zdravotnictví a sociální věci. Opatření jsou zaměřená na všechny rodiny bez ohledu na jejich uspořádání a volbu typu péče o děti, ať už v rodině nebo mimo ni. Navrhovaná opatření reflektují největší problémy, kterým dnešní rodiny čelí. Z dlouhodobého hlediska je fungující rodina základním stavebním prvkem pro budoucí rozvoj všech územních celků, kraje nevyjímaje. Ve všech dotčených oblastech Ústecký kraj podporoval rodiny už v minulých obdobích. Díky schválení Koncepce rodinné politiky Ústeckého kraje budou nadále veškerá opatření směřující k podpoře rodiny systémová a v souladu s Konceptí rodinné politiky schválené v roce 2017 Vládou ČR. V rámci Koncepce rodinné politiky jsou nastaveny komunikační nástroje, jejichž prostřednictvím bude kraj předávat informace o přijatých opatřeních, která mají pomoci rodinám řešit aktuální problémy. Kraj se bude nadále zabývat podporou prarodinných aktivit, přímou pomocí rodinám ohroženým sociálními problémy, sladěním pracovního a rodinného života a v neposlední řadě i rozvojem školního a předškolního vzdělávání. Ústecký kraj si klade za cíl vytvořit prostředí příznivé rodinám a vhodné podmínky pro rodinný život. V Koncepti rodinné politiky se proto vzájemně propojují všechna opatření a aktivity, které by měly rodinám v Ústeckém kraji vytvořit příznivé prarodinné klima.

Obsah

Úvodní slovo	4
1. Co je Koncepce rodinné politiky a k čemu slouží?	7
1.1 Koncepce rodinné politiky Ministerstva práce a sociálních věcí	7
1.2 Aktéři rodinné politiky Ústeckého kraje a jejich úloha	10
2. Obecná a analytická část	11
2.1 Demografická struktura Ústeckého kraje	11
2.1.1 Sňatečnost, rozvodovost, plodnost	11
2.1.2 Složení domácností	12
2.2 Zdravotnictví	12
2.3 Vzdělávání	13
2.4 Sociální věci	18
2.4.1 Rodiny ohrožené domácím násilím	22
2.4.2 Rodina versus zdravotní postižení	23
2.4.3 Prorodinné aktivity Ústeckého kraje	25
2.5 Sladování práce a rodiny v Ústeckém kraji	26
2.6. Rodinná politika na regionální úrovni	27
2.7 Sociální vyloučení v Ústeckém kraji – příklad Šluknovského výběžku	28
3. Návrhová část	33
3.1 Institucionální, personální a koncepční zajištění rodinné politiky na úrovni kraje a podpora téhož na obecní úrovni (garant: Mgr. Radka Michelová)	33
Cíl 3.1.1 Ukotvení agendy regionální rodinné politiky v systému Ústeckého Kraje a Krajského úřadu Ústeckého kraje	33
Cíl 3.1.2 Prorodinný přístup je uplatňován v rámci koncepcí a strategií Ústeckého kraje	33
Cíl 3.1.3 Prostřednictvím realizace koncepce rodinné politiky podporuje Ústecký kraj rodinu ve všech jejích podobách	34
Cíl 3.1.4 Vytvoření nástroje pro komunikaci rodin a aktérů rodinné politiky, informování o všech oblastech rodinné politiky	34
3.2 Podpora podmínek pro harmonizaci rodinného a pracovního života (garant: Mgr. Soňa Mudrochová)	35
Cíl 3.2.1 Podpora realizace opatření umožňujících rodičům (případně pečujícím osobám) sladění jejich pracovního a rodinného života	35
3.3 Kraj přátelský rodině (garant: Mgr. Michaela Kosíková)	37
Cíl 3.3.1 Přímá podpora rodiny	37
Cíl 3.3.2 Finanční podpora rodinných aktivit a opatření	38

Cíl 3.3.3 Podpora služeb pro rodiny a dotváření veřejného prostoru pro rodiny s dětmi, mládež a seniory	38
Cíl 3.3.4 Podpora strukturálně slabých území v prarodinných aktivitách	38
3.4 Osvětová informační činnost směřující ke zdravé a funkční rodině (garant: Mgr. Martina Vojtíšková).....	39
Cíl 3.4.1 Podpora aktivit vhodně doplňující systém sociálních a zdravotních služeb poskytovaných převážně zdravotnickými zařízeními a NNO působících v oblasti prarodinných aktivit.....	39
4. Závěr.....	41
Seznam příloh.....	42
Použité zdroje.....	43

1. Co je Koncepce rodinné politiky a k čemu slouží?

Koncepce rodinné politiky je 1. strategickým dokumentem Ústeckého kraje (ÚLK) v této oblasti a představuje určitý směr, jímž se bude rozvoj tohoto segmentu v Ústeckém kraji ubírat. Koncepce obsahuje cíle, kterých by v ideálním případě mělo být dosaženo, a opatření rozpracovávající tyto cíle. Tím hlavním a největším cílem ale zůstává to, aby se rodinám v Ústeckém kraji žilo dobře.

Cílovou skupinou rodinné politiky je obecně rodina. Tento termín zdaleka nemusí znamenat pouze dva rodiče a dítě či děti. Rodin existuje celá řada, a pokud hovoříme o rodinné politice, měla by se zde najít jakákoli rodina. Je ale potřeba říci, že rodinná politika se může odehrávat na více úrovních a každá tato úroveň má své limity. Hovoříme tedy o rodinné politice na obecní, krajské a státní úrovni. Koncepce rodinné politiky obecně jsou určitým nástrojem samospráv, pomocí něhož mohou ovlivňovat a zlepšovat podmínky pro život rodin na svém území. Tato Koncepce Ústeckého kraje obsahuje pouze krajskou úroveň, neboť v tomto případě je limitem kraj.

1.1 Koncepce rodinné politiky Ministerstva práce a sociálních věcí

Dne 18. září 2017 byl Vládou ČR schválen dokument **Koncepce rodinné politiky** připravený Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR (MPSV). Tento **dokument se na národní úrovni zabývá hlavními směry podpory rodin v ČR** a vznikl za účelem zajištění dlouhodobého a systémového řešení rodinné politiky v České republice. *Koncepce analyzuje situaci rodin, shrnuje očekávání rodin směrem ke státu, srovnává českou rodinnou politiku v mezinárodním kontextu, definuje potřeby českých rodin a zabývá se i finančními dopady v koncepci navrhovaných opatření. Jedná se o strategický dokument pro příštích pět let.* Vedle Koncepce vznikala paralelně **Zpráva o rodině**. Zpráva o rodině přináší detailní analýzu situace rodin v současné české společnosti. Koncepce rodinné politiky je zacílena na funkční rodiny. Na podporu ohrožených rodin s dětmi se pak zaměřují **Národní strategie ochrany práv dětí a Národní strategie rozvoje sociálních služeb**. Vláda ČR považuje rodinnou politiku za svou strategickou prioritu. Stát bude podporovat všechny typy rodin s dětmi tak, jak to odpovídá platné legislativě ČR i jejím mezinárodním závazkům. Za účelem kontinuální odborné debaty o směřování rodinné politiky v ČR MPSV pořádalo vícedenní **Fórum rodinné politiky**.

V návaznosti na **Strategický rámec Česká republika 2030** a **Národní koncepci podpory rodin s dětmi** z roku 2008 jsou **cíle národní rodinné politiky definovány následovně:**

- 1. Společenské klima má být vůči rodinám všestranně příznivé, bariéry a společenské tlaky mají být minimalizovány. Rodina, rodičovství a manželství mají požívat zvláštní zákonné ochrany a mají být společensky vysoce oceňovány, přičemž je nutno posilovat autonomii rodiny;*
- 2. vhodné socioekonomické podmínky mají podporovat dobré fungování rodin a výchovu dětí. Mají se zaměřit na finanční zajištění rodiny, slučitelnost práce a rodiny a služby péče o děti i seniory či jiné závislé osoby, a umožnit tak rodinám získat dostatek volného času pro zkvalitňování rodinných vztahů;*
- 3. rodinám se specifickými potřebami má být věnována zvláštní pozornost – zejména neúplným rodinám, rodinám se členem se zdravotním postižením, rodinám se třemi a více dětmi a dalším rodinám nejvíce ohroženým relativní i absolutní chudobou. Mají být přijímána cílená opatření přispívající k rovnému přístupu ke vzdělávání a uplatnění členů těchto rodin na trhu práce i ve společnosti;*
- 4. posilovat vědomí a význam rodinných hodnot, kterými jsou trvalý vztah, manželství, vzájemná péče a hodnoty lásky a úcty a podpora významu rodiny ve společnosti;*
- 5. vzhledem k demografickým změnám v české společnosti podpořit prostřednictvím navrhovaných opatření v této Koncepci vyšší porodnost a sňatečnost obyvatelstva.*

Samotná **Koncepce rodinné politiky (KRP)** pak v **kapitole Analýza situace rodin** analyzuje socioekonomickou situaci českých rodin a demografické trendy české společnosti jako celku. Bylo identifikováno **šest základních trendů** popisujících situaci českých rodin: **1. pokles porodnosti** (nízká plodnost, zakládání rodin v pozdějším věku, bezdětnost, nárůst asistované reprodukce), **2. stárnutí populace** (roste podíl lidí 65+, přičemž zdravá délka života je relativně krátká – u mužů 62 let, u žen 64), **3. změna struktury rodin** (polovina dětí je narozena mimo manželství, nízká sňatečnost, vysoká rozvodovost, registrované partnerství, roste podíl jednočlenných domácností (singles), bezdětných párů a nesezdaných soužití, snižuje se zejména podíl rodinných domácností se dvěma a více dětmi), **4. ženy dosahují vyššího vzdělání** (dnešní mladé ženy jsou vysoce kvalifikované, ženy pracují v oborech s nižšími platy, průměrný plat žen je o pětinu nižší než u mužů, rodičovství má velký vliv na kariéru žen), **5. různá zaměstnanost dle pohlaví a věku** (velmi nízká zaměstnanost žen s malými dětmi, znevýhodnění žen na trhu práce, chybějící nabídka flexibilních pracovních míst, prekarizace práce, chudoba pracujících, nízké zapojení generace 50+ na trhu práce), **6. relativní i absolutní chudoba rodin s dětmi** (KRP, 2017, str. 10–19).

V kapitole Co rodiny od státu očekávají závěrem zaznívá: *Lidé očekávají od rodinné politiky startovací byty, podporu flexibilních forem práce, dostatek školek a družin, půjčky pro mladé rodiny, snížení daní pro rodiny s dětmi, zavedení společného zdanění manželů a rozšíření porodného* (KRP, 2017, str. 23).

Kapitola **Česká rodinná politika v mezinárodním srovnání** hovoří o tom, že ČR *koncentruje podporu rodin do oblasti daňových úlev, což pro rodiny představuje riziko v době hospodářského poklesu, kdy mohou ztratit jak příjem, tak daňovou podporu. Proto je do budoucna klíčové posilovat význam dalších dvou pilířů – dávkový a pilíř veřejných služeb. V dávkové podpoře rodin s dětmi je ČR na přibližně polovině průměru EU, přičemž většina této podpory je soustředěna na rodiny s dětmi do čtyř let. ČR vydává jen něco přes polovinu průměru OECD na podporu veřejných služeb pro rodiny s dětmi* (KRP, 2017, str. 26–27).

Kapitola **Co rodiny potřebují** je v kontextu minulých koncepcí inovativní, v minulých koncepcích se neobjevovala. Jako **potřeby českých rodin** definuje: startovací byty pro rodiny s dětmi a zajištění důstojného bydlení pro seniory, dostupnou a kvalitní péči o děti, podporu stabilních partnerských a rodinných vztahů a institutu manželství, státní podporu flexibilních forem práce, snížení rozdílů v odměňování, úpravu mateřské a rodičovské, podporu zapojení mužů do péče, účast rodičů pečujících o děti do čtyř let v systému sociálního pojištění, přesunutí prostředků ze slevy na manžela/manželku do přímé podpory rodin s dětmi, navýšení přídatků na děti, porodné pro každé dítě, novomanželské půjčky, podporu neformální péče, rozvoj služeb pro domácnost, zajištění dostupnosti asistované reprodukce, důstojné porody, systematický přístup k demografickým změnám a vytváření lokálních a regionálních programů podpory rodin s dětmi (KRP, 2017, str. 29–55).

Koncepce rodinné politiky Ústeckého kraje v řadě svých zjištění a především v obecném nastavení s národní Koncepcí koreluje, situace v Ústeckém kraji je ale specifická, a proto by tato specifika měla odrážet i jeho rodinná politika.

1.2 Aktéři rodinné politiky Ústeckého kraje a jejich úloha

Jedním z klíčových pojmů týkajících se rodinné politiky na jakékoliv úrovni, je „aktér“. Takto abstraktní pojem svádí k dojmu, že aktérem může být pouze jakási neurčitá osoba, jež má k běžnému členovi rodiny velmi daleko. Ačkoliv pravda je zcela opačná, popis v podobě neurčitosti je skutečně oprávněný a pochopitelný. Spektrum aktérů ovlivňujících rodinnou politiku v dané oblasti je nesmírně široké a lze, byť mírně nadneseně, tvrdit, že do něj spadají všichni lidé ovlivňující jakýmkoliv způsobem životy jednotlivých rodin včetně rodin samotných. Konkrétně můžeme aktéry pojmenovat takto:

- orgány státní správy na ústřední, regionální i místní úrovni,
- orgány samosprávy na regionální a místní úrovni,
- nestátní neziskové organizace a odbory (občanský sektor),
- zaměstnavatelé a jiní poskytovatelé komerčních služeb (komerční sektor),
- odborníci v podobě akademické, vědecké a výzkumné sféry,
- vzdělávací instituce,
- média,
- občanská sféra reprezentovaná širokou skupinou rodin a všech jejich členů.

Množství aktérů je nicméně spíše podružným aspektem. Tím naprosto zásadním východiskem při tvorbě rodinné politiky na libovolné úrovni je jejich **spolupráce**, respektive to, kolik aktérů je schopno se propojit, a produkovat tak skutečně hmatatelné výsledky.

Česká republika má v ohledu propojení jednotlivých aktérů stále značné rezervy. Příklady z praxe však dokazují, že spolupráce různých aktérů přináší výsledky, a má tudíž smysl ji nadále rozvíjet a prohlubovat.¹

¹ Tato kapitola vznikala ve spolupráci s projektem MPSV Koordinace opatření na podporu sladění pracovního a rodinného života na úrovni krajů.

2. Obecná a analytická část

2.1 Demografická struktura Ústeckého kraje

Ústecký kraj má rozlohu 5 339 km², což je 6,8 % z celkové rozlohy České republiky. Je rozdělen do sedmi okresů (Děčín, Chomutov, Litoměřice, Louny, Most, Teplice a Ústí nad Labem), které se dále člení na 354 obcí nejrůznější velikosti, z toho je 59 obcí se statutem města.

Na konci roku 2017 žilo na území kraje 821 080 obyvatel, což ho z tohoto hlediska řadí na 5. místo v rámci ČR. Hustota osídlení (154 obyvatel/km²) je vyšší, než vykazuje celostátní průměr (134 obyvatel/km²).

Charakteristickým rysem Ústeckého kraje je relativně mladé obyvatelstvo. S průměrným věkem 41,6 let je druhým nejmladším krajem, hned za Středočeským.

2.1.1 Sňatečnost, rozvodovost, plodnost

Ústecký kraj je ve srovnání s ostatními kraji problematický z hlediska rodinného chování. Přes relativně mladší populaci vykazuje kraj nejnížší sňatečnost a zároveň výrazně vyšší rozvodovost než ostatní kraje. Velmi vysoký podíl rozvodů negativním způsobem ovlivňuje kvalitu života dětí i samotných rozvádějících se rodičů. Zároveň je kraj jednoznačně první v potratovosti a druhý za Karlovarským krajem v počtu umělých přerušení těhotenství na 100 narozených.

Úhrnná plodnost v Ústeckém kraji se významně neliší od průměrné plodnosti ČR. Výrazně odlišný je kraj z hlediska věku žen při narození dítěte. Ten je s průměrnou hodnotou 27,2 roku při narození prvního dítěte nejnížší v ČR.

2.1.2 Složení domácností

V roce 2016 bylo v Ústeckém kraji 339 395 domácností, které tvoří 7,8 % domácností ČR. Podle výběrového šetření Životní podmínky 2016 bylo v Ústeckém kraji nejvíce dvoučlenných domácností (40,2 % z celkového počtu), výrazně více než v ostatních krajích. Zároveň je zde méně čtyř a vícečlenných domácností.

Ústecký kraj se nijak neliší od ostatních v počtu bezdětných rodin, ale je zde více rodin s jedním dítětem na úkor rodin se dvěma dětmi. Uvedené údaje nepotvrzují představu vícečlenných rodin v Ústeckém kraji spojených se sociálním vyloučením. Průměrný počet členů rodiny ani vyživovaných dětí se v Ústeckém kraji od ostatních krajů neliší, významně menší je však průměrný počet pracujících členů rodin.

2.2 Zdravotnictví

Zdraví je podle vymezení Světové zdravotnické organizace (WHO) stavem fyzické, duševní a sociální pohody, nejen nepřítomnost nemoci nebo vady (WHO, 2006). Dosažení nejvyššího možného potenciálu zdraví je základním právem každé lidské bytosti, a to bez ohledu na etnický původ, náboženství, politické přesvědčení a ekonomické nebo sociální podmínky.

Většina péče poskytované v Ústeckém kraji je stejně jako v jiných regionech ČR zajišťována tzv. ostatními subjekty (tedy nikoli centrálními orgány ani samosprávou). Z hlediska zajištění sítě je tedy nutná spolupráce Ústeckého kraje se zdravotními pojišťovnami, které mají výraznou úlohu při vytváření sítě. U ukazatele počtu praktických lékařů pro děti a dorost lze sledovat pokles absolutního počtu lékařů. Počet registrovaných pacientů (dětí a dorostu) v kraji na jednoho lékaře byl 1 020 pacientů (ÚZIS, 2013).

Na území kraje je v současné době k dispozici osm porodnic (Ústí nad Labem, Děčín, Roudnice nad Labem, Litoměřice, Kadaň, Chomutov, Most, Teplice),² z nich tři mají certifikát tzv. Baby Friendly Hospital Initiative (Ústí nad Labem, Kadaň, Litoměřice), dodržují tudíž doporučení WHO k úspěšnému a dlouhodobému kojení.

² Porodnice v Žatci je od 1. 5. 2018 dočasně uzavřena.

Jedním z výrazně sledovaných ukazatelů je potratovost. Vývoj počtu potratů má v Ústeckém kraji stagnující až klesající trend: počet potratů ze zdravotních důvodů je setrvalý, počet miniinterupcí v kraji od roku 2000 průběžně klesá.

Mezi ženami podstupujícími umělé přerušování těhotenství (UPT) v období 2011–2015 převažuje v Ústeckém kraji podíl svobodných žen nad ženami vdanými (ULK: 26,9 % vdaných, 60,2 % svobodných vs. ČR: 35,1 % vdaných, 51,6 % svobodných). Nejvyšší dosažené vzdělání žen při UPT převažující v Ústeckém kraji je střední odborné, základní ukončené, dále pak úplné střední odborné.

Pozitivním faktem je skutečnost, že počet živě narozených s vrozenou vadou se od roku 2012 výrazně snižuje. Úhrnná plodnost je v Ústeckém kraji v porovnání s ostatními kraji ČR poměrně vysoká. S hodnotou 1,52 živě narozených dětí jedné ženě se Ústecký kraj nachází na 3. příčce v ČR (ČSÚ, 2011–2015).

Na náklady zdravotního pojištění byla poskytnuta komplexní lázeňská péče 303 dětem, na vlastní náklady pak sedmi dětem s bydlištěm v ČR a 71 cizincům. Celkový počet dětí tak byl 381, doprovod hrazený z prostředků zdravotního pojištění byl realizován v 295 případech.

Z předešlých údajů je patrné, že v mnohých ukazatelích je zřetelná souvislost se socioekonomickým statutem. Přestože řada ukazatelů není aktuálně příznivá a také některé prognózy nejsou zcela pozitivní, lze do budoucna při soustředěném zájmu všech relevantních aktérů dosahovat dobrých výsledků a tyto negativní trendy zvrátit (více v příloze).

2.3 Vzdělávání

V současné době je systém péče o děti předškolního věku tvořen páteřním systémem mateřských škol, dětskými skupinami, zařízeními fungujícími v režimu živnostenského zákona a institutem mikrojeslí, které poskytují péči napříč věkovým vymezením dětí do šesti let věku. Poměrně nový institut **mikrojesle** vznikl v rámci Koncepce rodinné politiky MPSV. Mikrojesle jsou koncipovány jako veřejná služba určená k péči o děti od 6 měsíců do 4 let s důrazem na individuální přístup a rodinnou péči s maximálním počtem čtyř dětí na jednu pečující osobu. V ČR je celkem 72 mikrojeslí, z toho v Ústeckém kraji je jich celkem 6, nejsou však rozmístěny ve všech okresech Ústeckého kraje.

Klasické „jesle“ jsou v současné době často provozovány v režimu vázané živnosti Péče o děti do tří let věku v denním režimu. V Ústeckém kraji má tuto živnost 87 subjektů. Ve srovnání s jinými kraji na je tom Ústecký kraj poměrně dobře.

Dětské skupiny³ jsou alternativní službou péče o předškolní děti již od jednoho roku a stejně jako mikrojesle kladou důraz na individuální přístup. V dětské skupině může být maximálně 24 dětí, přičemž na 6 dětí připadá vždy jedna pečující osoba.

Dětské skupiny jsou zřízeny ve všech okresech Ústeckého kraje. Celkový počet poskytovatelů je 38, počet dětských skupin je 47 a kapacita míst je 633. Nejpočetněji jsou dětské skupiny zastoupeny v okrese Ústí nad Labem (s celkovou kapacitou 128 míst).

V Ústeckém kraji je dle Rejstříku škol a školských zařízení 367 mateřských škol, z toho nejvíce je jich zřízeno obcí (329), následně soukromým sektorem (27), krajem (7) a církví (4)⁴. Mezi soukromé mateřské školy patří také alternativní formy vzdělávání, především lesní školky (4), montessori školky (5) a jedna školka s principy Waldorfské pedagogiky v Litvínově. Ve školním roce 2017/2018 bylo v Ústeckém kraji 8 750 zapisovaných dětí do předškolního vzdělání, z toho nakonec došlo k zápisu u 7 054 dětí, 1 188 žádostí bylo zamítnuto a v 508 případech se zápis neuzavřel. U specifické skupiny dětí mladších tří let se jednalo o 3 750 zapisovaných, z toho 2 673 jich nakonec bylo zapsáno, 854 zamítnuto a 223 nezapsáno. Ve stejném školním roce činil celkový počet postižených dětí v předškolním vzdělání v Ústeckém kraji 970, z toho 598 jich bylo umístěno do speciálních tříd a 372 jich bylo integrováno do běžného typu tříd. Dle statistiky občanství dětí v předškolním vzdělávání jich z celkového počtu 25 424 měla převážná většina (24 791) české občanství, 50 dětí bylo ze Slovenska, 34 ze států Evropské unie, 119 z dalších evropských států a 430 z ostatních států světa. Ve stejném školním roce bylo do přípravných tříd v rámci předškolního vzdělávání v Ústeckém kraji umístěno celkem 751 dětí (což je 22 % z celé ČR!), z toho jedno pětileté, 723 šestiletých a 27 sedmiletých. Přípravné třídy jsou určeny především pro sociálně znevýhodněné a děti, kterým by měly pomoci vyrovnat jejich vývoj ještě před začátkem povinné školní docházky (MŠMT, Statistická ročenka).⁵

³ Jejich zřízení je na základě zákona č. 247/2014 Sb., o dětské skupině a spadají pod resort MPSV

⁴ Rejstřík škol a školských zařízení

⁵ Přípravnou třídu je možno zřizovat při základních, mateřských a zvláštních školách s počtem 10 – 15 dětí. Jestliže je přípravná třída zřízena při základní nebo při zvláštní škole, počítá se do doby vyučování 20 vyučovacích hodin rozdělených na kratší časové úseky se střídáním činností podle potřeb dětí. Pokud je zřízena na mateřské škole, podřizuje se režimu mateřské školy. (NÚV)

Dle Rejstříku škol a školských zařízení je v Ústeckém kraji celkově 232 základních škol, z toho nejméně jich je v okrese Most (23), naopak nejvíce se jich nachází na Litoměřicku (43). U okresu Děčín je dále segregován počet základních škol ve Šluknovském výběžku (Varnsdorf a Rumburk). Okresy s větší rozlohou a větším počtem malých obcí mají také větší počet základních škol určených pouze pro děti do 5. třídy. Po absolvování těchto typů škol pak musí žáci dojíždět do větších škol s devítiletou povinnou školní docházkou. Jedná se především o okresy Litoměřice (13) a Louny (11). Specifický je také okres Děčín, v němž je 14 základních škol pro žáky do 5. třídy, z toho 7 jich je na Děčínsku a dalších 7 ve Šluknovském výběžku. Ve školním roce 2017/2018 bylo na základních školách v Ústeckém kraji 76 079 žáků, z toho na prvním stupni se jich vzdělávalo 45 968 a na druhém stupni jich bylo 30 111. Dle statistiky občanství dětí v základním vzdělávání jich z celkového počtu 74 974 měla převážná většina (73 584) české občanství, 304 dětí bylo ze Slovenska, 95 ze států Evropské unie, 297 z dalších evropských států a 694 z ostatních států světa. Ve školním roce 2016/2017 bylo na základních školách v Ústeckém kraji 8 933 žáků s postižením, z toho 5 669 v běžných třídách a 3264 ve speciálních třídách. Pozornost si zaslouží počet žáků opakujících ročník. Ve školním roce 2017/2018 opakovalo v Ústeckém kraji ročník 1 040 žáků, z toho 509 na prvním stupni a 531 na druhém stupni. Jedná se o nejvyšší číslo v rámci celé České republiky.

Vzhledem k současnému trendu alternativního vzdělávání je třeba také upozornit na malé množství alternativních základních škol v Ústeckém kraji. Z celkového počtu 232 základních škol je pouze 14 registrovaných jako alternativní škola s alternativní výukou.

Počet středních škol v Ústeckém kraji je ve srovnání s ostatními kraji a s hlavním městem Prahou průměrný. S počtem 88 středních škol je na tom podobně jako kraje Jihočeský, Královéhradecký a Olomoucký. Dle statistiky občanství studovalo ve středním vzdělávání ve školním roce 2017/2018 celkem 32 387 dětí. Převážná většina z nich (31 896) měla české občanství, 70 dětí bylo ze Slovenska, 33 ze států Evropské unie, 134 z dalších evropských států a 254 z ostatních států světa.

Počet žáků, kteří v Ústeckém kraji opakovali ve školním roce 2017/2018 ročník, je sice vysoký (1 071), rozdíl však není v porovnání s jinými kraji tak výrazný jako v případě základního vzdělávání. Kraje s vyšším počtem žáků opakujících ročník jsou například Jihomoravský (1 010), Moravskoslezský (1 224) a Praha (1 056).

V Ústeckém kraji bylo ve školním roce 2017/2018 na středních školách 1 567 žáků s postižením, z nichž u 949 došlo k integraci do běžných tříd a 618 se zúčastňovalo výuky ve třídách speciálních (MŠMT, Statistická ročenka).

Počet žáků ve školním roce 2016/2017 dle druhu vzdělání je ve Statistické ročence školství vydávané Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR rozdělen na střední vzdělávání, střední vzdělávání s výučním listem, střední vzdělávání s maturitní zkouškou (všeobecné), střední vzdělávání s maturitní zkouškou (odborné), nástavbové studium, zkrácené studium střední s výučním listem a zkrácené studium střední s maturitní zkouškou. Nejvyšší počet žáků je ve středním odborném vzdělávání s maturitní zkouškou. Tento rozdíl však není ve srovnání s jinými kraji nijak výrazný. V poměrně stejném zastoupení studuje v Ústeckém kraji 8 126 žáků obor s výučním listem a 8 167 žáků studuje gymnázia či lycea. Nejpočetněji jsou v Ústeckém kraji zastoupeny ekonomické a administrativní obory jako ekonomika a podnikání a obchodní akademie (celkem 25), další početnou skupinou jsou gymnázia jako obecná příprava (22), skupina oborů strojírenství a strojírenská výroba, tedy například obráběč kovů, strojírenství, strojní mechanik, mechanik opravář motorových vozidel, klempíř apod. (21), praktické školy dvouleté (19), dále skupina oborů pedagogika, učitelství a sociální péče (18), obory gastronomie, hotelnictví a turismus (celkem 17), dále obory elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika atd. Specifickou skupinu tvoří gymnázia, u nichž lze dle jejich charakteru, obsahu a cíle předpokládat pokračování absolventů v dalším studiu na vyšších odborných či vysokých školách. Priority kraje jsou vyjádřeny v projektu tzv. Páteční školy Ústeckého kraje. Tuto certifikaci má 16 středních škol v kraji (Ústecký kraj 2011). Co se však týče maturitního vzdělání, při srovnání úspěšnosti státních maturit je v Ústeckém kraji v porovnání s ostatními nejmenší úspěšnost v anglickém jazyce a matematice a kraj je dále druhým nejméně úspěšným v německém jazyce (tabulka č. 18). Změna postavení kraje z hlediska vzdělanostní struktury je tedy problematická i díky úrovni školství a předčasným odchodům ze vzdělávacího systému.

V Ústeckém kraji se nachází veřejné i soukromé vysoké školy relativně dostupné všem zájemcům o studium. Také oborově je možné si vybrat z dostatečně široké nabídky. Nejvýznamnější zastoupení má v Ústeckém kraji Univerzita J. E. Purkyně (UJEP) nabízející na svých osmi fakultách bakalářské, magisterské i doktorské formy studia. Zaměření školy je poměrně široké, zájemcům o studium nabízí přírodovědecké, technické, ekonomické, humanitní, filosofické, zdravotnické a umělecké zaměření, a to z velké části vždy v prezenční

a kombinované formě (nicméně s převažující prezenční formou u některých oborů). Další významnou veřejnou vysokou školou, která má v Ústeckém kraji, konkrétně v Děčíně, pobočku, je České vysoké učení technické (ČVUT). Nabídka univerzity je však omezena pouze na Fakultu dopravní, konkrétně na bakalářský program Technika a technologie v dopravě a spojích (prezenční i kombinovaná forma studia). Třetí veřejná vysoká škola se nachází v Litvínově (okres Most). Jedná se o pobočku Vysoké školy chemicko-technologické se sídlem v Praze. Mezi technické obory nabízené vysokou školou patří Alternativní energie a životní prostředí, Chemie a chemické technologie, Technologie potravin a Chemie a technologie paliv a životního prostředí. V Ústeckém kraji se nacházejí i dvě soukromé vysoké školy. První z nich, Vysoká škola finanční a správní, a. s., sídlí v Mostě a nabízí bakalářské studium aplikované informatiky, bankovníctví, pojišťovnictví, veřejné správy, marketingové komunikace a řízení podniku a podnikové finance. Stejně obory jsou poskytovány i v navazujících magisterských oborech + nabízí právní specializaci a bezpečnostně právní studia. Vysoká škola aplikované psychologie, s. r. o., nabízí bakalářský studijní program Personální a interkulturní management (prezenční a kombinovaná forma).

V rejstříku škol a školských zařízení jsou v Ústeckém kraji zapsány pouze dvě jazykové školy (s právem státní jazykové zkoušky). Jedná se o Vyšší odbornou školu, Obchodní akademii, Střední odbornou školu a Jazykovou školu EKONOM, o. p. s., (zřizovatelem privátní sektor) a Obchodní akademii a jazykovou školu s právem státní jazykové zkoušky v Ústí nad Labem (zřizovatelem kraj). Obě školy nabízí širokou nabídku jazykových kurzů (anglický, německý, francouzský, ruský, španělský a italský jazyk). Zároveň je však v Ústeckém kraji poměrně vysoký počet jazykových soukromých škol, které nejsou zapsány v rejstříku škol a školských zařízení. Dle webového portálu www.jazykovky.cz je v Ústeckém kraji 33 jazykových škol.

Ústecký kraj v současné době financuje několik vlastních programů podporujících rozvoj vzdělávací soustavy v kraji. Jedná se například o programy Prevence rizikového chování v Ústeckém kraji, Sport (podpořeny byly například sportovní soustředění i materiálně technické vybavení), Podpora sportovní činnosti dětí a mládeže, Volný čas, Mimoškolní výchova žáků zaměřená na jejich všestranný rozvoj – PAŽIT (se zaměřením na možnost zpestření běžného školního programu, získání nových vědomostí a dovedností, upevnění vztahů v třídním kolektivu či zlepšení tělesné kondice), Stipendijní program Ústeckého kraje pro studenty vysokých škol, Motivační programy pro střední školství v Ústeckém kraji (obsahují stipendium pro žáky středních škol ve vybraných oborech vzdělání a příspěvek na dojíždění), Podpora

výchovně vzdělávacího procesu v zemědělských oborech vzdělání v Ústeckém kraji a Dobrá škola Ústeckého kraje (s cílem zlepšit výsledky vzdělávání ve středních školách zřizovaných Ústeckým krajem).

Celkový objem poskytnutých dotací je 20 194 650 Kč, z toho nejvyšší částka byla alokována na programy Sport 2016 (5 000 000 Kč) a Dobrá škola Ústeckého kraje (4 000 000 Kč). Z dotačních programů je také zřejmé, že kraj podporuje technické obory vzdělání, především tzv. učňovského charakteru. Na Motivační program pro střední školství v Ústeckém kraji bylo vynaloženo celkem 3 813 000 Kč (viz příloha).

V souvislosti s nepříznivou vzdělaností a kvalifikační strukturou obyvatelstva v Ústeckém kraji nabízí kraj již od roku 2004 stipendium vysokoškolským studentům (ve výši 20 000 Kč/akademický rok), kteří se zaváží, že bezprostředně po řádném ukončení studia budou pracovat nebo podnikat na území Ústeckého kraje. Dlouhodobě (od akademického roku 2009/2010) však výše vyplacených stipendií klesá. Částka 2 200 000 Kč za rok 2016/2017 je nejnižší od vzniku samotného programu (pokud nepočítáme rok zahájení, tedy rok 2004/2005).

Umělecké školy jsou nejčastěji zřizovány obcí. Nejvyšší počet uměleckých škol zřízených obcí je v Chomutově a Litoměřicích, následuje okres Louny. Naopak nejméně jich je v okrese Děčín, z toho ve Šluknovském výběžku není žádná umělecká škola zřízená obcí. Zde zastupuje roli kraj, který je zřizovatelem dvou uměleckých škol ve Šluknovském výběžku a jedné na Děčínsku.

V Ústeckém kraji je celkem 28 Domů dětí a mládeže a 5 Středisek volného času. Jedná se o zařízení, jejichž posláním je vést děti, žáky, studenty, mládež, ale i dospělé ke smysluplnému využívání volného času, a to včetně důrazu na motivaci a podporu rozvoje jejich osobnosti a na získávání a rozvoj klíčových a odborných kompetencí.

2.4 Sociální věci

V Ústeckém kraji lze využít řadu rodinných volnočasových aktivit. Mezi atraktivní cíle trávení volného času s rodinou lze zařadit například velké plavecké areály s krytým bazénem a vodními sporty (tzv. aquaparky). Patří sem Plavecký areál Děčín, Aquacentrum Teplice,

Aquadrom Most, Aquapark Klášterec nad Ohří, Aquasvět Chomutov a nekrytý aquapark v Lounech. Většina těchto zařízení nějakým způsobem cenově zohledňuje dětské návštěvníky. Sportovní stadiony včetně zimních se nacházejí ve všech okresech v Ústeckém kraji. Kromě okresních měst provozují větší sportoviště také např. města Bílina, Žatec, Litvínov, Lovosice, Rumburk nebo Varnsdorf. Hokejové školy se nacházejí například v Děčíně (Hokejová škola Maredis) a Litoměřicích (Hamr & Škola Hockey Camp). Současně se v Krušných horách nacházejí lyžařská střediska nabízející rodinám širokou škálu možností zimního vyžití a po celém kraji je síť cyklostezek s různým stupněm náročnosti, vhodných pro děti i dospívající. V Ústeckém kraji funguje několik profesionálních divadel pro děti, která nemají vlastní scénu (např. Svátovo divadlo, divadlo Krabice Teplice...). Příkladem stálé loutkové scény je Divadlo rozmanitostí Most. Většina stálých divadelních souborů také pravidelně zařazuje do repertoáru inscenace pro děti. Atraktivní možností pro trávení volného času rodin jsou rovněž zoologické zahrady. Na území kraje jsou tři, v Ústí nad Labem, Děčíně a Podkrušnohorský zoopark v Chomutově. Regionální blízkosti využily jednotlivé zahrady v projektu Jeden kraj – tři různé ZOO nabídkou zvýhodněného vstupného při návštěvě všech tří míst. Všechny zoologické zahrady zohledňují rodiny s dětmi jak v ceně vstupného, tak nabídkou programu a jednotlivých akcí. Veškeré veřejnosti přístupné hrady a zámky na území kraje mají ve svém programu sezónní akce zaměřené na rodiny či dětské návštěvníky – prohlídky s pohádkovými bytostmi, dětské dny apod. Patří mezi ně i zámek Nový hrad, jenž je příspěvkovou organizací kraje. Rovněž hudební festivaly pořádané na území kraje (jejichž počet každoročně roste) mívají v souladu s trendy část programu zaměřenou na dětského diváka/posluchače, aby mohla být návštěva aktivitou pro celou rodinu. Některé festivaly se již primárně profilují jako rodinné (např. festival Špunt v Lovosicích). V Ústeckém kraji zatím není mnoho organizací zapojených do certifikace Baby friendly community. Mezi nejvýznamnější patří Sportcentrum Klínovec, zámek Klášterec nad Ohří, Divadlo rozmanitostí Most, Botanická zahrada Teplice, OC Olympia Teplice, Yamaha Class Litoměřice a několik ubytovacích služeb. Webové portály nabízející aktivity s dětmi se orientují nejvíce na kategorie dětí do 12 let, pro starší věkové kategorie je zde program pouze výjimečně. Jsou orientovány zejména na sportovní, turistické a kulturní aktivity, v rámci Ústeckého kraje dobře pokrývají turisticky atraktivní a na cestovní ruch orientované oblasti Děčínska a Krušných hor, opomíjeno je např. Lounsko.

Na území Ústeckého kraje působí 23 organizací poskytujících sociální službu odborného speciálního poradenství pro rodiny s dětmi. Jejich nabídka je velmi široká. Některé organizace se zaměřují na poradenství pro mezilidské vztahy, jiné na podporu rodin s dětmi v náhradní

rodinné péči, dále například na pomoc osobám a rodinám v krizi, rodinám se zdravotně postiženým členem či na osoby do 26 let opouštějící školská zařízení pro výkon ústavní péče apod. V Ústeckém kraji je celá řada organizací, které mají registrovanou sociální službu Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (42), Sociálně aktivizační služby (46), Ranou péči (8), Azylové domy pro rodiny s dětmi (8) a Domy na půl cesty (3).

V Ústeckém kraji bylo v r. 2016 vyplaceno 36 424 dávek pěstounské péče v celkové hodnotě 297,2 mil. Kč. Děti v náhradní rodinné péči bylo v kraji 2 576 (relativně nejvíce z krajů), z toho 69 tělesně postižených. V péči pěstounů, poručníků a jiných pečujících osob je v kraji 2 441 dětí (absolutně i relativně nejvíce po Moravskoslezském kraji) a dětí s nařízenou ústavní výchovou je 1 222 (absolutně i relativně nejvíce z krajů ČR).

V posledních letech je v Ústeckém kraji zřizováno 17 dětských domovů, při kterých působí základní školy se speciálním vzdělávacím programem a praktické školy. Jsou zastoupeny ve všech okresech Ústeckého kraje. Zároveň se zde nachází čtyři dětské domovy se školou, pět výchovných ústavů a součástí dvou dětských domovů se školou v Děčíně a dvou výchovných ústavů v Lounech jsou také čtyři střediska výchovné péče. Dle Statistické ročenky MŠMT se počet dětí v ústavní a ochranné výchově pohybuje v Ústeckém kraji od školního roku 2014/2015 nad hodnotou 1 000 dětí. Z toho je nejvíce alarmující počet umístěných dětí ve výchovných ústavech. Z celkového počtu 1 004 dětí ve výchovných ústavech za celou Českou republiku je jich 228 v Ústeckém kraji (školní rok 2017/2018), což je nejvyšší počet ze všech krajů v zemi.

Ústavní péči pro nezaopatřené děti do tří let je v kraji poskytována Kojeneckým ústavem v Mostě. V současné době se používá spíše pojem dětská centra, která spadají pod Ministerstvo zdravotnictví ČR (v rámci služby dětský domov pro děti do tří let), nicméně název „kojenecký ústav“ zůstal ve výše uvedeném zařízení v Mostě zachován. Jeho součástí je Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc s cílovou skupinou ohrožené děti ve věku od 0 do 3 let a jejich rodiny (kapacita 20 míst).

Ústecký kraj má nejvíce dětí do tří let umístěných v ústavní péči. Dle zprávy organizace LUMOS (2018) je také alarmující, že tyto děti jsou umístěovány i do jiných krajů, především pak Karlovarského a nejspíše také do Středočeského, případně i jinam. Počet dětí na pobytu (bez matky) je v Ústeckém kraji 98, což činí téměř 12 % všech takto umístěných dětí. Děti do tří let (včetně) je na pobytu v zařízení 80, což je cca 18 % ze všech dětí v tomto věku umístěných do ústavního zařízení.

V rámci dotačního programu Ústeckého kraje, který je zaměřen na podporu sociálních služeb a na podporu rodiny, došlo v roce 2016 k výraznému navýšení finančních částek na tyto aktivity. Z poskytnutých interních zdrojů kraje je od tohoto roku patrný podrobnější rozpis finančních částek na konkrétní oblasti. V letech 2016, 2017 a 2018 se jednalo o podporu na sociální služby, tzv. malý dotační program (10 500 000 Kč v každém roce), o podporu v oblasti prarodinných aktivit (nejedná se o registrované soc. služby, 500 000 Kč v každém roce) a podporu vybraných sociálních služeb protidrogové prevence (3 000 000 Kč v každém roce).

Poskytované finanční částky na sociální služby (z prostředků MPSV) jsou od roku 2013 zvyšovány, ačkoliv zcela nepokrývají požadavky kraje. Patrné je to z následující tabulky, kdy největší rozdíl mezi požadavkem kraje a poskytnutou dotací činil v roce 2015 (-1 386 912 572). Také v roce 2018 je tento rozdíl výrazný (-894 321 674).

Tabulka č. 1: Poskytnuté finanční příspěvky na sociální služby od MPSV 2013–2018

rok	Finanční prostředky celkem v Kč	Požadavek kraje na dotaci v Kč
2013	623 604 000	—
2014	727 074 100	—
2015	811 756 000	2 198 668 572
2016	863 910 500	1 171 628 801
2017	1 055 758 105	1 649 133 094
2018	1 390 919 797	2 285 241 471

2.4.1 Rodiny ohrožené domácím násilím

Dle výzkumu 2015/2016 provedeného společností Sociofaktor a financovaného Asociací pracovníků intervenčních center ČR prostřednictvím Norských fondů 16,5 % populace přímo zažilo domácí násilí (DN) a 31,1 % má nepřímou zkušenost s nějakou formou domácího či partnerského násilí. Osoby ohrožené se nejčastěji vyskytují mezi lidmi do 40 let věku, ženami, osobami se čtyřmi a více dětmi, osobami na rodičovské dovolené či v domácnosti. V 70–80 % rodin žijí nezletilé děti, které jsou přímo násilím zasažené nebo jsou jeho svědky.

Intervenční centrum, Ústecký kraj evidovalo v roce 2017 celkem 204 případů vykazání násilné osoby ze společného obydlí a nabídlo podporu 577 ohroženým osobám, z toho 453 ženám a 37 mužům. Celkem 87 osob bylo intervenčním centrem evidováno jako osoby nezletilé zasažené přímo násilím v rodině. 265 ohrožených osob vychovávalo jedno či dvě nezletilé děti.

Dle zmiňovaného výzkumu jsou nejčastějšími překážkami zabraňujícími obětem řešit násilí v rodině:

- společné dítě s partnerem/partnerkou (89 %),
- ekonomická závislost na partnerovi/partnerce (84 %),
- nízké sebevědomí oběti (79 %),
- láska k partnerovi a nepřipuštění si pozici oběti domácího násilí (79 %),
- strach ze zveřejnění (71 %),
- neznalost řešení a pomáhajících institucí (67 %),
- strach z výslechu na policii (58 %).

V ČR (Ústeckém kraji) podporu osobám ohroženým domácím násilím, respektive rodinám zasaženým DN a genderově podmíněným násilím, poskytují jak státní, tak nestátní subjekty: Policie ČR, justice, Orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), oddělení sociální práce či neziskové organizace, které dále zřizují sociální služby jako intervenční centra, azylové domy, občanské poradny a další. Podporu ohroženým rodinám nabízejí i poskytovatelé jiných, zpravidla zdravotnických nebo psychologických služeb.

Klíčové aspekty podpory rodiny ohrožené DN či genderově podmíněným násilím:

1) Prevence:

- a) Posilování sebepojetí, sebehodnocení, dětí, rodičovských kompetencí, výchova k rodičovství, edukace o službách a programech pro rodiny v krizi (IDS, spolupráce se školami...)
- b) Mediální kampaně podporující informovanost veřejnosti o závažných společenských tématech v oblasti vztahů a kampaně podporující společenské a rodinné hodnoty.

2) Podpora v rámci registrovaných sociálních služeb a systému pomoci dle Zákona na ochranu před DN (intervenční centra, justice, policie a další sociální služby).

3) Podpora v systému navazujících sociálních nebo zdravotnických služeb pro ohrožené rodiny či děti (např. psychologické, terapeutické služby, terapeutické programy pro osoby ohrožené nebo osoby, které mají problém s agresí ve vztazích, terapie pro ohrožené děti aj.)

Bílá místa:

- Systém dávek nedovoluje ohroženým osobám s dětmi řešit závažnou situaci v rodině,
- nedostupnost či finanční náročnost terapeutických programů, zdravotnických služeb (psychiatrická, psychologická péče),
- vlekloucí se rozhodování opatrovnických soudů apod.

2.4.2 Rodina versus zdravotní postižení

V roce 2012 bylo v České republice více než jeden milion lidí s různým typem a mírou zdravotního postižení, tzn. postižením trpělo téměř 10 % obyvatelstva (šetření o osobách se zdravotním postižením, které v roce 2013 realizoval Český statistický úřad ve spolupráci s Ústavem zdravotnických informací a statistiky ČR – zdroj ČSÚ). Z tohoto šetření dále vyplývá, že největšímu množství osob se zdravotním postižením pomáhala rodina, tj. nejbližší příbuzní, a to v téměř třech čtvrtině případů.

Ačkoliv statistika o počtu rodin se členem se zdravotním postižením není k dispozici, lze pro potřeby této koncepce odvodit počet takovýchto rodin na základě dvou ukazatelů: počtu vyplacených příspěvků na péči a počtu držitelů průkazů osob se zdravotním postižením. Počet vyplacených příspěvků na péči v roce 2016 činil 29 700 (z nichž 3200 příspěvků bylo vyplaceno dětem mladším 18 let). Počet držitelů průkazů osob se zdravotním postižením byl v roce 2016 v Ústeckém kraji 26 353 (z toho 1669 dětí do 18 let). Počet obyvatel Ústeckého kraje k 31. 12. 2016 činil 821 377. Odhadovaný počet rodin se členem se zdravotním postižením v Ústeckém kraji činí 3,6% (zdroj výroční zpráva Ústeckého kraje). Skutečnost se však oproti tomuto odhadu může lišit, protože ne každý občan se zdravotním postižením si o přiznání těchto dvou výše zmíněných dávek požádá.

Z výše uvedených statistických dat vyplývá, že rodina je v zajištění péče o člověka se zdravotním postižením zcela klíčová a je potřeba vytvářet a aplikovat taková opatření, která jí umožní tuto funkci plnit a podporovat její soudržnost.

Rodiny se členem se zdravotním postižením lze členit do těchto skupin:

- 1) dospělá osoba pečuje o dítě se zdravotním postižením,
- 2) dospělá osoba pečuje o jiného dospělého zdravotně postiženého člena rodiny, nejčastěji seniora,
- 3) dospělá osoba (rodič) je osobou se zdravotním postižením.

Všechny tyto skupiny se však potýkají s více či méně podobnými problémy. Prvním z nich je finanční zajištění rodiny. Zde je nejpalčivějším problémem sloučení vlastní výdělečné činnosti a péče o člena rodiny se zdravotním postižením. Řada pečujících osob nemůže vykonávat zaměstnání vzhledem k závažnosti hendikepu a náročnosti péče o daného rodinného příslušníka. Velký podíl na tom však má také nízká ochota zaměstnavatelů vycházet vstříc pečujícím osobám v podobě zkrácených či sdílených pracovních úvazků, častá absence možnosti práce z domova a leckdy také provozní doby poskytovatelů ambulantních sociálních služeb. Jedinou možností těchto osob je pak finanční kompenzace ze strany státu formou příspěvku na péči. Tato jediná dávka však jednoznačně nemůže pokrýt zvýšené náklady rodiny, které jsou s péčí o člověka se zdravotním postižením spojené, a rozhodně se nedá hovořit o kompenzaci ztráty příjmu pečující osoby. Navíc v rodinách pečujících o zdravotně postižené dítě je velmi častým jevem, že se rozpadají, a zvládnutí veškeré péče a finančního zajištění rodiny je pouze na jednom z rodičů. Systém ostatních sociálních dávek,

kteří mohou rodiny využít, neumí v řadě případů vyřešit konkrétní nenadálé situace rodiny. Obecně lze říci, že jsou tyto rodiny bezpochyby více vystaveny riziku chudoby a sociálního vyloučení.

Dalším problémem je samotné zajištění péče o člena se zdravotním postižením. Schází zde koncepčně uchopená spolupráce jednotlivých oborů (sociální a zdravotnictví), institucí a neziskových organizací. V Ústeckém kraji dále chybí dostatek psychiatrů a psychologů (a to zejména těch dětských), přičemž u stávajících jsou dlouhé objednací lhůty. Rodiny rovněž nemají kde se dozvědět potřebné informace anebo se dozvídají informace pouze kusé a nekomplexní.

Není zde dostupná pomoc „tady a teď“, jejíž absence často vede ke kumulaci problémů a jejich eskalaci vedoucí někdy až k rozpadu rodiny a ke zbytečnému svěřování členů rodiny se zdravotním hendikepem do péče pobytových sociálních služeb. Dále je výrazný nedostatek sociálních služeb pro osoby s poruchami autistického spektra (ambulantní ani pobytové služby zaměřené pouze na tyto osoby neexistují, ačkoliv počet těchto osob narůstá).

2.4.3 Prorodinné aktivity Ústeckého kraje

Významnou celostátní aktivitou s podporou kraje je Týden manželství. Zájemci se mohou účastnit přednášek na vybraná témata, která se většinou týkají manželství a výchovy dětí. V tomto roce proběhla akce v únoru 2018. Přednášky byly realizovány v Ústí nad Labem a Teplicích (Krupce).

V Ústeckém kraji je možné se zúčastnit akce Rodina offline 2018 neboli kampaně, která nechce být online. Jejím cílem je upozornit na nadužívání moderních technologií a jeho negativních dopadů na rodinné vztahy. Záštitu nad touto celorepublikovou kampaní přijal také 1. náměstek hejtmana Ústeckého kraje PhDr. Martin Klika MBA, DBA. V roce 2018 probíhá již třetí ročník kampaně, jež spolu s Unií center pro rodinu a komunitu oslavuje Mezinárodní den rodiny a upozorňuje na problematiku závislosti na digitálních technologiích.

Ústecký kraj je již od roku 2008 členem projektu Rodinné pasy. Jedná se o slevový systém umožňující rodinám čerpat slevy na výletech, při běžných nákupech či návštěvách kulturních a sportovních akcí. Slevy poskytují soukromé subjekty i příspěvkové organizace nejen v Ústeckém kraji, ale po celé České republice, na Slovensku, ale též v Dolním Rakousku. Slevy

na služby poskytovatelů se pohybují v rozmezí 5–20 %, u volnočasových aktivit až 50 %. Projekt Rodinné pasy Ústeckého kraje je určen pro všechny rodiny (i neúplné) s alespoň jedním dítětem do věku 18 let trvale žijící v Ústeckém kraji. Sesterským projektem jsou pak Senior pasy, které fungují na stejném principu, liší se pouze v cílové skupině, která je zde stanovena nad hranici 55 let věku.

V rámci akce Rodinné stříbro provozuje Ústecký kraj turistické aktivity a značení turistických tras, jejímž cílem je podpora turistického ruchu v kraji. Ačkoliv se nejedná o aktivitu přímo cílenou na rodiny s dětmi, mohou turistické akce využít pro trávení volného času.

2.5 Sladování práce a rodiny v Ústeckém kraji

Největší zaměstnavatelé v kraji, mezi něž lze počítat např. Krajskou zdravotní, a. s., Krajské ředitelství Policie ČR (PČR), AGC Automotive Czech, a. s., oblastní ředitelství Správy železniční dopravní cesty (SŽDC), Severočeské doly a. s., Grammer CZ a Toyoda Gosei Czech, s. r. o., sice nedisponují speciálními koncepčními dokumenty pro tento účel, nicméně všichni jmenovaní nabízejí jako minimální standard pružnou pracovní dobu (v závislosti na charakteru práce) a delší dovolenou, než nařizuje zákon. Krajská zdravotní, PČR i SŽDC nabízejí možnost práce na zkrácený úvazek, SŽDC na některých pozicích také práci z domova. Krajská zdravotní jako jediná z vyjmenovaných velkých zaměstnavatelů nabízí firemní mateřskou školu a také ubytování pro mladé lékaře, případně jejich rodiny. Obecně nejpropracovanější systém benefitů a péče o zaměstnance má z uvedených AGC Automotive Czech, a. s., nabízející řadu organizačních opatření (systém nárokového pracovního volna při určitých událostech), nadstandardní zdravotní péči, sociální a právní poradenství v soukromých záležitostech apod.

Příklady dalších firemních školek kromě již zmíněné mateřské školy zřizované Krajskou zdravotní je školka samotného Krajského úřadu Ústeckého kraje, firmy GS-PROFI v Teplicích či firmy Hennlich v Litoměřicích (v grafu č. 13 jsou uvedeny mezi školkami se soukromým zřizovatelem).

Nepřímým opatřením je nabídka akcí, pořádaných zmíněnými firmami pro rodinné příslušníky, často specificky cílená na děti (dětské dny, Mikulášské besídky, hrazení volnočasových aktivit, v případě Severočeských dolů např. pořádání dětských táborů).

Titul Společnost přátelská rodině, každoročně udělovaný v několika kategoriích Sítí pro rodinu, z.s., byl na krajské úrovni v předešlých ročnících zastřešován Ústeckým krajem, v roce 2018 ale krajské kolo nebude realizováno. V této soutěži je kladen důraz na motivaci zaměstnavatelů k uplatňování rovných příležitostí a zavádění opatření pro sladování rodinného a pracovního života jejich zaměstnanců. Z předešlých oceněných jmenujeme např. firmu Hennlich Litoměřice či Magistrát města Most (www.familyfriendly.cz).

Značky Tátové vítání, udělované Ligou otevřených mužů spolu s partnerskými organizacemi těm zaměstnavatelům, kteří vytvářejí podmínky pro sdílení péče o děti oběma rodiči, dosáhla v Ústeckém kraji ZŠ a MŠ Krupka a ZŠ a MŠ Třebenice.

2.6. Rodinná politika na regionální úrovni

Regionální prorodinné politiky v Ústeckém kraji jdou ve většině případů cestou perspektivy rozdělování tyto aktivity na sociální a vzdělávací problematiku. Na Krajském úřadě Ústeckého kraje není samostatné oddělení rodinné politiky, tato problematika je tedy součástí Odboru sociálních věcí.

Také všechna ostatní větší města na území kraje volí podobnou strategii. Výjimkou mezi nimi je pouze Magistrát města Mostu, kde rada města stanovila Komisi prorodinných aktivit a sociálních služeb a existuje také Komise primátora města Most pro sociálně právní ochranu dětí. Magistrát Děčína a Městský úřad Litoměřice mají k dispozici Komisi výchovy a vzdělávání, ostatní sledovaná města (Louny, Chomutov, Ústí nad Labem a Teplice) problematiku rodiny dělí do komisí a odborů zaměřených na školství, sport, sociální věci, kulturu, bytovou politiku apod.

Vlajkovou lodí prorodinných aktivit ve větších obcích bývá institut Vítání občánek, jehož praktická realizace se velmi odlišuje – symbolická funkce bývá podpořena finančním příspěvkem (a v některých případech se symbolický význam vytrácí – např. praxe vítání pouze 1. dítěte v rodině).

Z Ústeckého kraje jsou některá města o obce, která se umístila na předních příčkách soutěže Obec přátelská rodině (a seniorům), každoročně vyhlašované MPSV a Stálou komisí pro rodinu Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR ve spolupráci s Asociací center pro rodinu a Sítí pro rodinu, z.s., Svazem měst a obcí ČR a Sdružením místních samospráv ČR. V posledních letech

se jedná o Chomutov, Děčín, Litoměřice, Most a Krásnou Lípu, jež vyhověly náročným kritériím soutěže. Např. město Děčín zřídilo internetovou stránku pro rodinu rodina.mmdecin.cz s informacemi z oblasti vzdělávání, sociální sféry, zdravotnictví i volného času.

Několik měst z Ústeckého kraje je zároveň součástí projektu Zdravá města WHO, jehož postup je zaměřen na kvalitu života, udržitelný rozvoj a zdraví, ve svých dopadech tedy nepřímě i na rodinu. Jedná se o Ústí nad Labem, Litoměřice, Štětí, Ústěk a Benešov nad Ploučnicí. Od 1. 1. 2019 bude nově součástí i MAS Podřipsko, z.s. jako tzv. Zdravá MAS.

2.7 Sociální vyloučení v Ústeckém kraji – příklad Šluknovského výběžku

Ačkoliv Šluknovský výběžek může být vymezován různě, zde jím bude chápáno spádové území obcí s rozšířenou působností Varnsdorf a Rumburk. Toto území se skládá celkem z 18 obcí (12 v rámci ORP Rumburk a 6 v rámci ORP Varnsdorf). Počet obyvatel ve výběžku k 31. 12. 2016 činil 53 072. Za posledních 15 let došlo k mírnému poklesu celkového počtu obyvatel (k 31. 12. 2001 měl region 54 562 obyvatel).⁶

Oblast Šluknovského výběžku je v mnoha aspektech specifická a odlišuje se od ostatních částí Ústeckého kraje i od ostatního území děčínského okresu, jehož je součástí. Podobně jako v jiných částech tzv. Sudet tu po Druhé světové válce došlo k výměně velké části obyvatelstva spojené s odsunem Němců a dosídlení obyvateli z jiných částí tehdejšího Československa. Tento historický vývoj je znatelný dosud. Většina obyvatel zde nemá „kořeny“, považují se za „náplavy“. V poválečném období sem přicházela řada lidí s nízkou kvalifikací, kteří nacházeli uplatnění v místních továrnách, kde úroveň dosaženého vzdělání nehrála významnou roli. Dopady někdejších demografických trendů jsou patrné i na dnešní sociální a vzdělanostní struktuře regionu, neboť postupem času se zde počet pracovních příležitostí snížil, ale obyvatelé přicházející o zaměstnání v něm zůstávali a nové uplatnění hledali obtížně.

⁶ V rámci ORP Rumburk do roku 2008 převažoval počet přistěhovalých do území ORP nad počtem vystěhovalých z území ORP. Od roku 2009 (kdy zde zároveň výrazně narostla nezaměstnanost z 8,91% na 11,85%) se trend obrátil a počet vystěhovalých převyšuje počet přistěhovalých. V ORP Varnsdorf je tendence v letech 2001 - 2016 setrvalá – převažuje počet vystěhovalých, se dvěma výjimkami, v letech 2004 a 2009 byl vyšší počet přistěhovalých (v obou letech shodně o 14 osob).

Mezi další specifikum regionu v rámci kraje, které je možné zároveň považovat za jeho silnou i slabou stránku, je odlehlost. Jako výhoda je zdůrazňována příroda relativně – ve srovnání s jinými částmi Ústeckého kraje – nezatížená činností člověka. Místní obyvatelé zde mají k přírodě velmi blízko, čehož může být následně využito i z hlediska turistického potenciálu (částečně již je, dle místních je však potenciál oblasti daleko vyšší a turistický ruch by mohl přinést pracovní příležitosti i finance). Dle respondentů, kteří mají srovnání s životem v tomto regionu a jinde, jsou zde i lepší vzájemné mezilidské vztahy. Sousedé se navštěvují, jsou ochotni spolu trávit volný čas. Z opačného úhlu pohledu je tato specifická odlehlost regionu spojena s řadou praktických obtíží zdejších obyvatel včetně rodin s dětmi. Jedná se zejména o obtíže s dopravou za vzděláním, kulturou, zdravotní péčí i zaměstnáním, o čemž bude pojednáno dále.

Za nejpálčivější problém byla respondenty shodně označena dopravní obslužnost. Region je napojen na páteřní část děčínského okresu, a tím i na ostatní části Ústeckého kraje, zejména železničními tratěmi 081 a 083. Cílovými stanicemi obou jsou Děčín na jedné straně a Rumburk na straně druhé. Trať číslo 081 je vedena po „českém území“ přes Českou Kamenici, Chříbskou, Rybníště a Krásnou Lípou. Trať číslo 083 je z části vedena po německém území a z českých sídel ve výběžku obsluhuje například Dolní Poustevnu nebo Šluknov. Provoz na této trati v celém rozsahu byl obnoven v roce 2014. Dá se tedy říci, že od té doby se spojení zejména Dolní Poustevny nebo Šluknova s ostatními částmi kraje zlepšilo, neboť do té doby museli obyvatelé při využití vlakové dopravy cestovat poměrně značnou „oklikou“ přes Rumburk a dále po trati 081.

Autobusovou dopravu v rámci výběžku zajišťuje síť linek provozovaná společností Autobusy Karlovy Vary, a. s. V minulosti i zde fungovaly další železniční tratě. Ty byly ovšem zrušeny úplně nebo na nich byl zachován pouze víkendový provoz. Vznikají tak komplikace například rodičům s malými dětmi, kteří by potřebovali cestovat s kočárkem (například z Jiříkova či Mikulášovic do Rumburku), kde sice vlaky byly nahrazeny autobusy, ty ale umožňují přepravu pouze jediného dětského kočárku. Situace, kdy se na zastávce shodou okolností sejde více rodičů s dětmi v kočárcích s přepravní potřebou či autobus již přijede s dětským kočárkem z předchozí zastávky, se pro rodiče, nevlastní-li osobní automobil, stává značně komplikovanou – musí žádat o odvoz přítele či známé, hradit drahou taxislužbu či cestu s dítětem k lékaři odložit na jindy, což nemusí být vždy možné. Tuto situaci navíc nelze předvídat či kontrolovat a je závislá na časové limitovanosti některých služeb (lékař, úřady apod.) způsobuje řetězení problémů. Dokud zde jezdily vlaky, byla situace příznivější, neboť umožňovaly přepravu více

než jednoho dětského kočárku a šance na uskutečnění zamýšlené přepravy se tím významně zvyšovala.

Zároveň některé části regionu (především jeho západní část s menšími obcemi) jsou dle mínění respondentů pokryty veřejnou dopravou jen v minimálním rozsahu, který sice umožňuje dětem dopravu do a ze školy, ale již nereflektuje další potřeby v oblasti volnočasových aktivit nebo kultury, kam se rodiny musí dopravovat buď automobilem, nebo při jeho absenci na podobné potřeby rezignovat. Pro obyvatele bez automobilu je rovněž v některých případech znemožněna doprava k potenciálnímu zaměstnavateli v jím požadovaných časech, na základě čehož dochází k odmítnutí zaměstnání.

Dalším často zmiňovaným tématem je lékařská péče, která není kapacitně dostačující, a do regionu se nedaří získávat nové lékaře. Někteří z nyní ordinujících praktiků jsou již v důchodovém věku a lze očekávat, že až své ordinace uzavřou, může se situace ještě zhoršit. Za kvalitnější a kapacitně dostatečnější zdravotní péči je možné dojíždět například do Děčína, to je však, zejména pro sociálně slabší rodiny, finančně příliš náročné.

Jako další významné téma je zmiňována otázka vzdělávání a nekompatibility nabízených vzdělávacích programů s potřebami regionu. Některé učební obory ročně absolvují desítky studentů, ačkoliv dlouhodobě nenacházejí uplatnění na trhu práce. Po jiných oborech, zejména strojírenských, je naopak vnímána poptávka, avšak v regionu nejsou nabízeny. V regionu se nachází tyto střední školy: Střední lesnická škola a Střední odborná škola Šluknov, Střední odborná škola mediální grafiky a polygrafie Rumburk, Střední zdravotnická škola a Obchodní akademie Rumburk, Gymnázium Rumburk, Gymnázium Varnsdorf a VOŠ, SPŠ a SOSŠ Varnsdorf. Právě poslední jmenovaná byla předmětem kritiky mnoha respondentů za realizaci některých oborů produkujících absolventy, o něž není na trhu práce zájem v takovém množství, jež by odpovídalo reálnému počtu absolventů. Nejčastěji uváděným příkladem oboru s přemírou absolventů vyučovaného na této škole byl vlásenkář.

V případě základního školství se podobný problém objevuje v jiné rovině. Lépe zajištění rodiče si vybírají stále častěji kvalitnější školy, kam své děti dovážejí a školy v menších sídlech se buď vyliďňují úplně, nebo jsou navštěvovány žáky, jejichž rodiče neměli z finančních důvodů možnost volby a jejich děti navštěvují lokačně nejbližší dostupnou školu. Tato diverzifikace může z dlouhodobé perspektivy podporovat sociální polarizaci, jejíž vliv je v regionu již nyní znatelný a jež byla i jedním z faktorů podílejících se v roce 2011 na eskalaci napětí.

Často zmiňovaným tématem jsou rovněž dluhy, které se netýkají jen obyvatel sociálně vyloučených lokalit, ale obyvatel regionu jako celku. Zde lze uvažovat o vlivu sociální struktury regionu na fenomén zadluženosti. Respondenti rovněž hovořili o tom, že se zadlužením se zde potýkají zejména rodiny, jejichž členové disponují nižším vzděláním. Dle údajů dostupných z Mapy exekucí⁷ bylo v roce 2017 v obci s rozšířenou působností (ORP) Varnsdorf v exekuci 17,22 % obyvatel, kdy průměrný počet exekucí na osobu činil 4,7. V ORP Rumburk pak bylo v exekuci 18,63 % obyvatel s průměrným počtem 4,8 exekucí na osobu. V rámci celé ČR se jedná o průměrný podíl 9,7 % osob v exekuci. Dále lze z Mapy exekucí zjistit, že v rámci těchto ORP se problém s exekucemi výrazně dotýká zejména menších sídel (v Jiřikově dosahoval celkový podíl osob v exekuci 23,14 %, v Krásné Lípě šlo o 22,88 %). V Lobendavě s 22,22 % obyvatel v exekuci připadalo průměrně 5,5 exekuce na obyvatele. Lze tedy předpokládat, že i region označovaný jako Šluknovský výběžek je vnitřně diferencovaný a zde prezentované potřeby (veřejná doprava, dostupné školství a zdravotnictví, problémy s financemi způsobující předlužení) se významněji projevují v jeho okrajových částech. Důkazem tohoto tvrzení budiž například situace v Rumburku, který je vnímán jako přirozené centrum periferního regionu, a je zde „pouze“ 15,93 % obyvatel v exekuci (což je méně než průměr za celý Ústecký kraj). Příznivější podmínky zde panují i z hlediska dopravy nebo kulturního vyžití.

Existuje řada lidí, včetně rodin s dětmi, kteří mají problémy se splácením svých závazků, ačkoliv „zatím“ na ně nebyla uvalena žádná exekuce, ale jakýkoliv náhlý nečekaný výdaj či výpadek některého z už tak nízkých příjmů může tyto rodiny do exekuce snadno přivést. Lze tak usuzovat i z meziročního nárůstu procentuálního zastoupení osob v exekuci na obyvatelstvu. V ORP Rumburk došlo mezi roky 2016 a 2017 k meziročnímu nárůstu o 8 % (zvýšení o 1,38 procentního bodu) a v ORP Varnsdorf o 15,1 % (zvýšení o 2,26 procentního bodu).⁸

Další oblastí je téma bydlení. Zatímco rodiny nespojované se sociálním vyloučením často žijí ve vlastních domech či bytech, rodiny sociálně slabé jsou odkázány na nájemní bydlení. Pokud se některým podaří získat zaměstnání na otevřeném trhu práce, je zpravidla spojena se smlouvou na dobu určitou, což je bariérou například pro získání hypotéky na zajištění vlastního bydlení. Jelikož některé obce v minulosti zprivatizovaly téměř celý svůj bytový fond (některé

⁷ www.mapaexekuci.cz

⁸ Téma zadluženosti a předluženosti je možné považovat za téma celého Ústeckého kraje, který „vede“ pomyslný žebříček krajů v percentuelním zastoupení s 18,08% obyvatel v exekuci. Mezi okresy „vede“ Ústí nad Labem s 21,85% osob v exekuci. A v rámci obcí Vrbno na Lesy (okres Louny) s 69,5% obyvatel v exekuci.

si významnou část ponechaly), jsou zde obyvatelé odkázáni na služby soukromých pronajímatelů (obecně nazývaných jako „obchodníci s chudobou“). Ti ubytovávají své nájemníky v podmínkách neodpovídajících bytovým standardům 21. století za předražené nájemné a spoléhají se, že je budou mít zajištěno díky příspěvku a doplatku na bydlení, které řada sociálně slabých nájemníků pobírá. Varnsdorf na toto již jako první reagoval opatřením obecné povahy a vymezil území, kde není možné doplatky na bydlení pro nové přistěhovalce do těchto území čerpat. Dle expertů se již projevují důsledky tohoto opatření v přesunu části sociálně slabých rodin z Varnsdorfu do jiných měst, které rovněž zvažují využití tohoto institutu, aby tak zabránily důsledkům sociálního dumpingu. Experti se obávají možných důsledků, pokud by taková opatření zavedla většina obcí v regionu (nebo dokonce všechny). Již nyní je velice náročně zajistit rodinám azylové bydlení v případě ztráty bydlení nájemního. Kapacity azylových domů pro rodiny s dětmi nedostačují poptávce v regionu již nyní a v případě širšího zavádění podobných opatření obecné povahy by tento deficit mohl ještě významně vzrůst. V regionu jsou aktuálně tři azylové domy s celkovou kapacitou 112 lůžek. Nacházejí se v Rumburku, Dolním Podluží a Jiřetíně pod Jedlovou.⁹ V případech, kdy rodiny musejí z jakýchkoliv důvodů opustit nájemní byty, stěhují se buď k některému z tzv. „obchodníků s chudobou“, nebo ke svým příbuzným. Takové řešení ale způsobuje problémy spojené s vyšší koncentrací osob v bytech a jejich přeplněním.

⁹ socialnisluzby.kr-ustecky.cz

3. Návrhová část

3.1 Institucionální, personální a koncepční zajištění rodinné politiky na úrovni kraje a podpora téhož na obecní úrovni

Cíl 3.1.1 Ukotvení agendy regionální rodinné politiky v systému Ústeckého Kraje a Krajského úřadu Ústeckého kraje

Pro úspěšnou realizaci regionální rodinné politiky je potřeba ustanovit orgán zodpovědný za agendu rodinné politiky na úrovni kraje a krajského úřadu. Náplní agendy je analytická, koncepční a koordinační činnost v oblasti prarodinných aktivit.

Opatření 3.1.1.1 Udržení stávajícího výboru pro sociální věci, bezpečnost a sociálně vyloučené lokality.

Opatření 3.1.1.2 Udržení stávající pracovní pozice koordinátora prarodinné politiky v rámci sociálního odboru Krajského úřadu Ústeckého kraje.

Opatření 3.1.1.3 Vytvoření stálé pracovní skupiny pro rodinnou politiku, která bude složena ze zástupců různorodých aktérů rodinné politiky (například mateřská a rodinná centra, zástupci sociálních služeb, experti ve specifických oblastech, zástupce Univerzity J. E. Purkyně atd.).

Cíl 3.1.2 Prarodinný přístup je uplatňován v rámci koncepcí a strategií Ústeckého kraje

Ve všech oblastech veřejné správy realizované krajem je prarodinný přístup akcentován, rodinná politika je realizována na základě koncepce rodinné politiky, která je pravidelně aktualizována v souladu s potřebami obyvatel kraje.

Opatření 3.1.2.1 Je vytvořen (a přijat) koncepční dokument definující cíle a zásady rodinné politiky ÚLK, stejně jako opatření k jejich naplňování.

Opatření 3.1.2.2 Realizace cílů a opatření koncepce rodinné politiky je každoročně vyhodnocována, dle výstupů analýzy dochází k její aktualizaci, a to ve spolupráci s relevantními aktéry rodinné politiky (obce, multioborové platformy, akademický sektor, neziskové organizace apod.).

Opatření 3.1.2.3 Dopady na rodinu a prorodinná opatření jsou zohledňovány ve všech souvisejících koncepcích a strategiích Ústeckého kraje.

Cíl 3.1.3 Prostřednictvím realizace koncepce rodinné politiky podporuje Ústecký kraj rodinu ve všech jejích podobách

Situace rodin je průběžně a pravidelně monitorována a vyhodnocována, jsou přijímána opatření, která v souladu s aktuálními potřebami a prioritami směřují ke zlepšení životní situace rodin tak, aby pro ně byl Ústecký kraj dobrým místem pro život.

Opatření 3.1.3.1 Monitorování situace a potřeb rodin v regionu (ve spolupráci s relevantními aktéry).

Opatření 3.1.3.2 Podpora rodin při naplňování potřeb ve všech oblastech jejich života (bydlení, zaměstnání, vzdělávání, volný čas, zdraví, prevence negativních sociálních jevů apod.).

Opatření 3.1.3.3. Při vyhlašování dotačních titulů jsou zohledňovány potřeby rodiny a dopady na život rodin v regionu.

Cíl 3.1.4 Vytvoření nástroje pro komunikaci rodin a aktérů rodinné politiky, informování o všech oblastech rodinné politiky

Zlepšení informovanosti o oblastech rodinné politiky, popularizace klíčových prorodinných témat a nástrojů, podpora participace a aktivizace rodin.

Opatření 3.1.4.1 Vytvoření a aktivní využívání podsekce „rodinná politika“, která bude umístěna v sekci „Sociální péče“ na webových stránkách Ústeckého kraje jako nástroj pro informování veřejnosti o cílech rodinné politiky ÚLK, realizovaných opatřeních a možnostech využití nástrojů podpory rodiny.

Opatření 3.1.4.2 Podporování výměny zkušeností a sdílení dobré praxe mezi aktéry RP – pořádání workshopů, multioborových setkání, konferencí apod. zaměřených na oblast rodinné politiky pro odbornou i laickou veřejnost.

Opatření 3.1.4.3 Realizace osvětové a informační činnosti směrem k odborné i laické veřejnosti (kampaně na podporu forem náhradní rodinné péče, zdravé rodiny, participaci obou rodičů na péči o děti, možnosti podpory rodin na lokální úrovni apod.).

3.2 Podpora podmínek pro harmonizaci rodinného a pracovního života

Cíl 3.2.1 Podpora realizace opatření umožňujících rodičům (případně pečujícím osobám) sladění jejich pracovního a rodinného života.

Pro naplnění cíle je nutné motivovat zaměstnavatele k zohledňování zájmů zaměstnanců/zaměstnankyň, kteří jsou v roli rodičů (pečujících osob), podporovat udržení zaměstnatelnosti rodičů (pečujících osob) na trhu práce a zasazovat se o pohled na rodinu a na profesní sféru jako na rovnocenné zdroje společenské prosperity.

Opatření 3.2.1.1 Opatření v oblasti podpory zaměstnavatelů

Podpora motivování a vzdělávání zaměstnavatelů a zaměstnanců k tématu sladování rodiny a zaměstnání, případně udržitelnosti postavení či návratu na trh práce (problematika flexibilních forem zaměstnávání, především rozvoje pracovních příležitostí na zkrácený pracovní úvazek).

Opatření 3.2.1.2 Opatření v oblasti posilování společenské odpovědnosti firem vůči regionu:

- ve spolupráci se Sítí pro rodinu poskytování proaktivní vizibility zaměstnavatelům aktivně realizujícím prorodinná opatření (např. účastnících se auditů a soutěží motivujících k tvorbě prorodinného klimatu, jako jsou Audit rodina a zaměstnání, soutěž Společnost přátelská rodině apod.)*
- informování veřejnosti o významu těchto akcí, iniciace a podpora společenské diskuze o těchto nástrojích, aktivní realizace vlastních prorodinných opatření směrem dovnitř úřadu.*

Opatření 3.2.1.3 Opatření v oblasti podpory zaměstnanosti

Podpora začínajících podnikatelů-rodíčů během a po návratu z rodičovské dovolené, rodičů dětí mladších 15 let, rodičů samoživitelů, rodičů pečujících o děti se zdravotním znevýhodněním, rodičů se zdravotním a/nebo sociálním znevýhodněním, osob generace 45+, tedy takových, pro něž může být účast na trhu práce formou vlastní samostatné existence jednou z možností, jak lépe harmonizovat svůj rodinný a pracovní život.

Podpora rozvoje služeb, které umožní a ulehčí návrat a udržení se na trhu práce pečujícím osobám (tj. rodičům, osobám z tzv. sendvičové generace¹⁰ a lidem pečujícím o seniory či osoby se zdravotním znevýhodněním).

V rámci této podpory nabízet nástroje, jako jsou dotační tituly, soutěžní tituly, diskusní platformy, inovační centra a obdobné nástroje, které může kraj nabídnout.

Opatření 3.2.1.4 Opatření v oblasti podpory pečujících osob (rodičů, osob pečujících o závislou osobu)

Podpora organizací poskytujících programy pro rodiče v oblasti vzdělávání a poradenství zaměřeného na sladování pracovního a rodinného života.

Podpora vzdělávání rodičů a pečujících osob v oblasti rodinných a profesních kompetencí tak, aby nedocházelo k jejich sociálnímu a profesnímu vyloučení.

Podpora vzdělávacích programů zaměřených na zachování profesních znalostí a dovedností.

Podpora programů zaměřených na zvýšení motivace mužů k větší angažovanosti při péči o děti, především ty mladšího věku, a při péči o závislé osoby.

Podpora programů zaměřených na téma rovných příležitostí žen a mužů, a to jak v profesním, tak v osobním životě.

Zařazování těchto témat do obsahů dotačních titulů kraje, podpora platformy pro sdílení zkušeností a poskytování prostoru pro toto tematické informování veřejnosti.

¹⁰ výraz pro vytíženost a sevřenost určité (dosud pracující) generace ze dvou stran (např. u střední generace je to snaha pomáhat při realizaci potřeb rodin svých dětí a úsilí související se s péčí o vlastní stárnoucí rodiče)“ Zdroj: <https://slovník-cizích-slov.abz.cz/web.php/slovo/sendvicova-generace>

Podpora alternativních a inovativních forem služeb a péče o děti, které u pečujících rodičů přispějí k udržení se (případně návratu) na trh práce (např. dětské koutky, dětské kluby, firemní zařízení péče o děti, dětské skupiny, jesle a mikrojesle, lesní školky, volnočasová zařízení pro školní děti či coworkingová centra se zázemím pro děti).

3.3 Kraj přátelský rodině

Cíl 3.3.1 Přímá podpora rodiny

Opatření 3.3.1.1 Osvěta o partnerských vztazích a řešení potíží, podpora cenově dostupné sítě rodinného a partnerského poradenství. Podpora aktivit pro oba rodiče, podpora tématu sňatečnosti, podpora tématu významu rodiny pro výchovu a péči o děti.

Opatření 3.3.1.2 Vizibilita aktérů rodinné politiky a informovanost rodičů a pečujících osob o jejich službách.

Opatření 3.3.1.3 Podpora preventivní informovanosti rodin o lékařských a dalších službách, které mohou využít pro prevenci fyzického a psychického zdraví (zdravotní stav, plánované rodičovství, péče o těhotné ženy, péče po porodu, zdravé návyky dětí a mladistvých, prevenci závislosti na návykových látkách, internetu a moderních technologiích, aktivní senior). Podporovat distribuci těchto informací v místech pohybu rodin (např. komunitní centra, mateřská centra, čekárny u lékaře, místa nákupu potravin a oblečení, místa trávení volného času, školy a zaměstnavatelé, krajský úřad a jeho instituce). Podpora či realizace jednorázových i dlouhodobých akcí, vzdělávacích aktivit, které přispějí ke zdravému fyzickému a psychickému stavu členů rodin.

Opatření 3.3.1.4 Podpora dostatečného zajištění lékařské péče v kraji, především akutně chybějících profesí, jakými jsou zubaři, pediatři, dětské psychologové a psychiatři či logopedi. Předcházet očekávanému nárůstu specifických i nespecifických poruch chování včetně možných duševních onemocnění u cílové skupiny dětí a mladých dospělých.

Cíl 3.3.2 Finanční podpora rodinných aktivit a opatření

Opatření 3.3.2.1 Grantové výzvy pro aktéry rodinné politiky, které podpoří jejich udržitelný rozvoj a dlouhodobé působení v kraji.

Opatření 3.3.2.2 Podpora participativního a genderového/komunitního rozpočtu kraje a v obcích.

Cíl 3.3.3 Podpora služeb pro rodiny a dotváření veřejného prostoru pro rodiny s dětmi, mládež a seniory

Opatření 3.3.3.1 Přímá podpora rodin (obědy pro děti, slevy v dopravních prostředcích, rodinné pasy, podpora vícečetných rodin - např. "rodinné vstupné").

Opatření 3.3.3.2 Podpora míst přátelských rodině (herny pro děti a rodiče do 3 let, family pointy, obce přátelské rodině, společnosti přátelské rodině, úřady přátelské rodinám – úřady s dětskými koutky, úřady umožňující dálkový přístup, veřejné toalety s místem pro přebalení dětí i v části určené mužům).

Opatření 3.3.3.3 Podpora a budování veřejných prostor pro rodiče s dětmi, míst ve veřejném prostoru pro volnočasové aktivity starších dětí a mladých dospělých. Podpora těchto lokálních aktivit v místě bydliště rodin a následné předcházení centrismu velkých měst.

Cíl 3.3.4 Podpora strukturálně slabých území v prarodinných aktivitách

Opatření 3.3.4.1 Spolupráce s obcemi a místními aktéry rodinné politiky, výměny zkušeností s řešením problémů formou sdílení zkušeností z jiných oblastí kraje/republiky.

Opatření 3.3.4.2 Podpora fungování místních aktérů a služeb rodinné politiky.

Opatření 3.3.4.3 Podpora územního plánování s ohledem na služby lékařské péče a služby pro rodiny.

3.4 Osvětová informační činnost směřující ke zdravé a funkční rodině

Cíl 3.4.1 Podpora aktivit vhodně doplňující systém sociálních a zdravotních služeb poskytovaných převážně zdravotnickými zařízeními a NNO působících v oblasti prarodinných aktivit.

Opatření 3.4.1.1 Podpora neformálního vzdělávání rodin v oblasti výchovy nezletilých dětí, rodičovských kompetencí, mezigeneračních vztahů s cílem posilovat pozitivní rodinné prostředí jako prevenci vzniku sociálně patologických jevů v rámci i vně rodiny – prevence závislosti, nezaměstnanost, kriminalita, dluhová problematika domácí násilí apod.

Příklad podporovaných aktivit:

- *víkendové pobyty s naukově relaxačním programem pro rodiny s dětmi,*
- *poradenství a tréninkové aktivity, které navazují na registrované sociální služby a rozvíjejí mezioborovou spolupráci s jinými subjekty,*
- *programy pro rodiny s dětmi tematicky zaměřené na podporu zdravého životního stylu a aktivního trávení volného času.*
- *Aktivity podporující zvýšení informovanosti veřejnosti o sociálních službách a programech pro rodiny.*

Podporované aktivity: centra pro rodinu, tvůrčí workshopy, jednorázové akce na podporu mezigeneračních vztahů s cílem podpořit setkávání a společné trávení volného času napříč generacemi.

Opatření 3.4.1.2 Podpora a rozvoj služeb pro rodiny s dětmi v náhradní rodinné péči.

Podporované aktivity: Rozvoj služeb v oblastech vzdělávání a vzájemného setkávání rodin s dětmi v NRP, doprovázení náhradních rodin, svépomocné skupiny, odlehčovací programy.

Opatření 3.4.1.3 Podpora mezigeneračních vztahů. Vytváření otevřeného prostoru nabízejícího rodinám spektrum kulturních, komunitních aktivit a zkvalitnění podmínek pro společné trávení volného času široké rodiny ve veřejném prostoru.

Opatření 3.4.1.3 Podpora komunitní soudržnosti kulturními, sportovními, společenskými aktivitami s cílem motivovat veřejnost k sounáležitosti s komunitou, s místem, kde žije, a posílit prosociální chování jednotlivců a komunit.

Ústecký kraj

Koncepce rodinné politiky Ústeckého kraje 2019–2021

Podporované aktivity:

- *komunitní centra, festivaly, multikulturní aktivity, akce přispívající k poznávání života zvyků a tradic menšinových rodin v regionu, podpora komunitních projektů ze strany obcí,*
- *(např. shromáždění návrhů na investiční projekty nebo aktivity realizovatelné v komunitě s hlasováním veřejnosti o tom, který projekt bude podpořen).*

4. Závěr

V Konceptu rodinné politiky Ústeckého kraje 2019–2021 byly poprvé v historii analyzovány a představeny potřeby rodin žijících v tomto kraji (kompletní výstupy jsou k nalezení v příloze tohoto koncepčního dokumentu). Je potřeba si uvědomit, že není v silách kraje řešit a vyřešit veškerou problematiku, která z analýzy vychází z důvodu limitů vyplývajících z jeho působnosti, jež mu určuje Zákon o krajích (krajské zřízení) č. 129/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Některé oblasti, jako například problematika závislostí na návykových látkách, jež byla označena za nejpálčivější problém z pohledu rodin v tomto kraji, jsou řešeny ve svých samostatných koncepčních dokumentech. Svými prioritami, které koncepce stanovuje, se tedy snaží reagovat na data vyplývající z analýzy potřeb rodin v Ústeckém kraji. S tím souvisí také finanční zajištění této oblasti, které bude v následujícím období platnosti koncepce nadále řešeno. Dokument je koncipován tak, aby bylo možné na něj navazovat a odkazovat v rámci rodinných a dalších politik na obecní úrovni. Díky zaměření dokumentu existuje předpoklad, že bude potřeba reagovat na změny, které se ve společnosti odehrávají, s čímž bude při dalším vývoji počítáno.

Vzhledem k tomu, že rodinná politika obecně má velký přesah do většiny ostatních politik, je pro její úspěšnou implementaci důležitá mezirezortní spolupráce. Garantem naplňování této koncepce je Odbor sociálních věcí, který zpracuje 1x ročně zprávu o naplňování cílů a opatření o plnění Koncepce rodinné politiky Ústeckého kraje. Zprávy o plnění koncepce budou dále předkládány Komisi sociální a zdravotní, Výboru pro sociální věci, bezpečnost a sociálně vyloučené lokality, Radě a Zastupitelstvu Ústeckého kraje.

Cílem této koncepce ale je a nadále bude snaha Ústeckého kraje o zlepšení životních, sociálních a dalších podmínek pro rodiny žijící v tomto kraji.

Seznam příloh

Východiska pro tvorbu rodinné politiky Ústeckého kraje

Použité zdroje

Agentura pro sociální začleňování (2018). Nový výzkum Agentury pro sociální začleňování se zaměřil na předčasné odchody žáků ze vzdělávání v Ústeckém kraji. Dostupné z <http://www.socialni-zaclenovani.cz/novy-vyzkum-agentury-pro-socialni-zaclenovani-se-zameril-na-predcasne-odchody-zaku-ze-vzdelavani-v-usteckem-kraji>

Alternativní školy. Dostupné z <http://www.alternativniskoly.cz/>

Atlas školství. Střední školy – Ústecký kraj. Dostupné z <http://www.atlasskolstvi.cz/stredni-skoly?region=ustecky-kraj>

CVVM (2014) Hodnotové orientace české společnosti. Dostupné z https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a1782/f9/ov140717.pdf

České dráhy, www.cd.cz

Český statistický úřad, www.czso.cz

ČŠI (2018). Vliv složení třídy, metod uplatňovaných učitelem a využívání technologií na výsledky českých žáků – Sekundární analýza PISA 2015

Dětské skupiny. Dostupné z <http://www.dsmpsv.cz/>

Integrovaný portál MPSV: portal.mpsv.cz

Katalog sociálních služeb v Ústeckém kraji. Dostupné z <http://socialnisluzby.kr-ustecky.cz/>

Koncepce rodinné politiky ČR

Krajská zdravotní, a. s., www.kzcr.eu LUMOS (2018). Dětské domovy pro děti do 3 let věku. (dosud nepublikováno)

Magistrát města Děčína, www.mmdecin.cz

Magistrát města Mostu, www.mesto-most.cz

Magistrát města Teplice, www.teplice.cz/magistrat-mesta-teplice/os-10

Město Chomutov, www.chomutov-mesto.cz/cz/magistrat-mesta

Město Litoměřice, <https://www.litomerice.cz/>

Město Louny, www.mulouny.cz

Mikrojesle. Dostupné z <http://mikrojesle.mpsv.cz/index.php/zrizovatele-mikrojesli/>

- MPO. Počty živností dle oborů v jednotlivých krajích. Dostupné z <https://www.mpo.cz/cz/podnikani/zivnostenske-podnikani/statisticke-udaje-o-podnikatelich/statistika-zivnosti--222296/>
- MŠMT. Rejstřík škol a školských zařízení. Dostupné z <https://profa.uiv.cz/rejskol/>
- MŠMT. Statistická ročenka. Dostupné z <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/rocenky>
- Národní koncepce podpory rodin s dětmi
- Národní strategie ochrany práv dětí
- Národní strategie rozvoje sociálních služeb
- NÚV (nedat). Přípravná třída - výchovný a vzdělávací program pro děti ze znevýhodňujícího sociokulturního prostředí.
- Policie ČR, www.policie.cz/uRegistr poskytovatelů sociálních služeb: iregistr.mpsv.cz
- Registr sociálních služeb Ústeckého kraje: socialnisluzby.kr-ustecky.cz
- Rodiče vítáni, www.rodicevitani.cz
- Stále více mladých lidí na škole předčasně skončí (2018). Novinky.cz. Dostupné z <https://www.novinky.cz/veda-skoly/472811-stale-vice-mladych-lidi-na-skole-predcasne-skonci.html>
- Statutární město Ústí nad Labem, www.Usti-nad-labem.cz/cz
- Strategický rámec Česká republika 2030
- Šetření Životní podmínky 2016
- Tátové vítání, www.tatovevitani.cz
- ÚZIS (rozepsat)
- Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy v Ústeckém kraji ve školním roce 2015/2016. Dostupné z <https://www.kr-ustecky.cz/vyrocní-zpravy/ds-99568>
- Výzkum 2015/2016 – Sociofaktor
- Weby největších zaměstnavatelů: www.sdas.cz, www.szdc.cz, <https://www.blackanddecker-usti.cz>, <https://www.yfai.com>, www.grammer.com, <https://www.benteler.com/>, www.tgcz.cz, www.unipetrol.cz/

